

- Короля Данила Галицького: журнал. Серія Право. № 7(19), 2019. С. 71–81.
4. Закон України № 2108-IX від 3.03.2022 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text>
 5. Закон України № 389 від 12.06.2015 р. «Про правовий режим воєнного стану». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
 6. Закон України № 580 від 02.07.2015 р. «Про Національну поліцію». URL: https://www.naiu.kiev.ua/files/public_info/VKZ/zak_580.pdf
 7. Карбовський Д. Принципи адміністративної діяльності територіальних органів Національної поліції України. Адміністративне право і процес. 4/2020. С. 153–157.
 8. Ковалів М. В., Іваха В. О. Діяльність органів внутрішніх справ в умовах воєнного стану. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/jun/4948/vnulpurn201683712.pdf>
 9. Турбал А. Є., Шпиталенко Г. А. Особливості роботи Національної поліції України в умовах воєнного стану. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle>

Борис Шевченко,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри політекономії Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка

Тетяна Непокупна,
кандидатка економічних наук, доцентка,
доцентка кафедри політекономії Полтавського національного
педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Т. Лашко,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка

Капітал безпеки життєдіяльності суспільства

Надзвичайні ситуації природного, техногенного, соціального, воєнного характеру є об'єктивною реальністю, притаманною процесу життєдіяльності людини. Вони несуть загрозу життю та здоров'ю людини, завдають величезних збитків навколишньому природному середовищу, суспільству та державі.

Слід зазначити, що абсолютної безпеки життєдіяльності людини не існує, а нині позначилася тенденція зростання небезпек і загроз: воєнного характеру через поширення зон і випадків збройної агресії, природного характеру через глобальне потепління планети, техногенного характеру внаслідок збільшення технічної оснащеності життєдіяльності людини. Зростає соціальна напруженість у зв'язку з проявами міжнародного тероризму, національної та релігійної ворожнечі, розвитком наркобізнесу, загостренням економічних та

політичних міждержавних проблем, не виключається можливість виникнення глобальних (світових) військових конфліктів.

Коли ми говоримо про безпеку людини, ми маємо на увазі не лише ті загрози, які безпосередньо ведуть до її загибелі або заповдіння їй шкоди, але й ті, що порушують, послаблюють або створюють передумови для деградації системи забезпечення життєдіяльності людини. У таких умовах проблеми безпеки життєдіяльності населення, створення та підтримки надійної системи забезпечення безпеки стають пріоритетними і вкрай актуальними.

Діяльність із забезпечення безпеки життєдіяльності населення потребує значних і постійно зростаючих зусиль та витрат на всіх рівнях: як на рівні самого індивіда, домогосподарства, так і на рівні держави і світу в цілому.

Рівень безпеки життєдіяльності зумовлюється не лише створенням засобів збройного захисту, будівництвом захисних споруд, технічним і технологічним оснащенням (матеріальних активів), а й рівнем розвитку у суспільстві компетентностей та навичок безпечної поведінки, а також кількістю та якістю соціальних зв'язків (нематеріальні активи). Збільшення вкладень у такі активи підвищує рівень безпеки життєдіяльності населення та суспільства в цілому, а, отже, формує соціальні та економічні вигоди і переваги. Вважаємо, що є підстави говорити про формування в суспільстві особливого виду капіталу, що забезпечує безпеку – «капіталу безпеки життєдіяльності суспільства», а вкладення в безпеку слід розглядати як інвестиції.

Теоретичне обґрунтування висунутої нами гіпотези зумовлене трансформацією в економічній науці поняття «капітал», котре еволюціонувало разом із розвитком науки, а економічні школи по-різному його трактували. Величезне значення у розвитку теорії капіталу мали роботи таких учених – класиків економічної науки, як А. Сміт, Дж. С. Мілль, Ж.-Б. Сей, К. Маркс та ін.

У ХХ столітті наука розширює погляди на поняття «капітал»: як капітал починають розглядатися не лише матеріальні засоби виробництва, а й нематеріальні активи. Основоположником теорії людського капіталу вважається лауреат премії з економічних наук пам'яті Альфреда Нобеля Т. Шульц [1], який вперше використовує цей термін у 1961 р. Надалі його ідеї були розвинені ще одним лауреатом цієї премії Г. Беккером [2]. Слідом за введенням у науковий обіг поняття «людський капітал» у науковій літературі з'являється поняття «соціальний капітал». Першим розробником теорії соціального капіталу вважається П. Бурдьє, вчений-соціолог, який виділяє чотири види капіталу: економічний, культурний, соціальний і символічний [3, с. 183–198].

Тобто, погляди на капітал, як економічну категорію, з розвитком економічної науки стають дедалі ширшими, інтегральними, а саме поняття – об'єктом дослідження не лише економістів, а й соціологів, фахівців у галузі безпеки. Водночас можливо виділити низку характеристик, які властиві кожному з видів капіталу:

- капітал є обмеженим ресурсом;
- капітал може зберігатися та акумулюватися, його запас змінюється відносно повільно;
- капітал створює можливість отримувати соціальні та/або економічні вигоди (переваги), які можуть мати вартісну форму їх виміру.

Такий бачення капіталу, що ґрунтується на аналізі еволюції наукових поглядів, дозволяє стверджувати про можливість виділення поняття «капітал безпеки життєдіяльності суспільства» і трактувати його як інтегральну множину активів, яка забезпечує можливість подолання або зменшення вірогідності виникнення ризиків життєдіяльності суспільства.

Вважаємо, що доцільність введення у науковий обіг категорії «капітал безпеки життєдіяльності суспільства» визначається таким:

1. Безпека є благом, що постає як обмежений ресурс, оскільки різні люди та їхні спільноти мають різний рівень захисту від потенційних ризиків і загроз. Вкладення у створення інфраструктури для безпеки є інвестиціями: вони мають вартість і приносять економічну віддачу у вигляді зниження витрат, пов'язаних з реалізацією ризиків і загроз. Частина цих витрат виступає у явному вигляді: витрати на ліквідацію наслідків та відшкодування збитків, інша частина носить неявний характер – втрачені вигоди у зв'язку з понесеними втратами, зокрема людського життя та здоров'я.

2. Безпека забезпечується накопиченими запасами. Активи суспільства, що утворюють безпековий капітал, можуть накопичуватися або зменшуватися. Із часом відбувається як поступове вибуття відповідних активів унаслідок їхнього матеріального та морального зносу, так і їх збільшення.

3. Капітал безпеки створює соціальні та/або економічні переваги, які можуть бути виміряні у вартісній формі. Водночас слід зважати на таке: віддача від капіталу безпеки полягає не у генеруванні нової вартості, а у запобіганні втратам (тобто у збереженні вже існуючої вартості).

Отже, розгляд проблем безпеки життєдіяльності з позиції формування та накопичення у суспільстві специфічної форми капіталу – капіталу безпеки життєдіяльності суспільства – сприятиме більш успішному вирішенню практичних проблем забезпечення безпеки, підвищенню віддачі від інвестування коштів на створення ефективних систем безпеки суспільства.

Література:

1. Schultz T.W. (ed). *Economics of the Family: Marriage, Children, and Human Capital*. Chicago: *University of Chicago Press for the NBER*, 1974. URL : <https://www.nber.org/books-and-chapters/economics-family-marriage-children-and-human-capital>

2. Becker, G. S. Investment in Human Capital: A. Theoretical Analysis. *Journal of Political Economy*. Supplement. Oct., 1962. URL : <https://www.jstor.org/stable/1829103>

3. Bourdieu, Pierre. *Ökonomisches Kapital, kulturelles Kapital, soziales Kapital*, in: Kreckel, Reinhard (ed.) *Soziale Ungleichheiten (Soziale Welt, Sonderheft 2)*. Göttingen: Otto Schwartz & Co., 1983.